

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

อาหารเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การกินอาหารได้สมดุล เป็นพื้นฐานของภาวะสุขภาพของคนทุกวัย และมีความสำคัญต่อเด็กที่กำลังเจริญเติบโตเป็นอย่างยิ่ง (วิลรัตน์ วศินนัตติวงศ์, 2544) โดยเฉพาะนักเรียนเนื่องจากเป็นวัยที่กำลังมีพัฒนาการทุกด้านสุขภาพ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อพัฒนาการในด้านอื่นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กวัยเรียนมีกิจกรรมค่อนข้างมาก และเรียนหนักจึงต้องการสารอาหารที่เหมาะสมทั้งปริมาณและคุณภาพ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความรู้และคุณธรรมซึ่งจะทำให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ พร้อมทั้งจะรับการศึกษาระดับต่อไป(กระทรวงศึกษาธิการ,2542) อย่างไรก็ตามเด็กวัยเรียนเป็นวัยที่สามารถเลือกรับประทานอาหารเองได้แล้ว และในปัจจุบันพบว่า การได้รับอิทธิพลจากปัจจัยแวดล้อมหลายอย่างมีผลกระทบต่อภาวะโภชนาการของเด็กวัยนี้ ปัจจัยและสิ่งแวดล้อมดังกล่าว ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของอาหาร ความเคยจิน ความรู้ทางโภชนาการ วัฒนธรรมและความเชื่อเกี่ยวกับการบริโภคอาหารในแต่ละท้องถิ่น เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในครอบครัว บริโภคนิสัย สื่อโฆษณาและเพื่อนล้วนมีผลกระทบต่อโภชนาการทั้งสิ้น (อบเชย วงศ์ทอง, 2542)

ปัจจัยและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ล้วนมีผลกระทบต่อภาวะโภชนาการของเด็กวัยเรียนและเกี่ยวข้องกับโดยตรงต่อการเจริญเติบโต การมีภาวะ โภชนาการที่คีคือการได้รับสารอาหารตามความต้องการของร่างกายและส่งผลดีต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต และต่อพัฒนาการทางสมอง ในทางตรงข้ามภาวะโภชนาการต่ำเป็นภาวะที่ร่างกายได้รับสารอาหารไม่เพียงพอตามความต้องการ และภาวะโภชนาการเกินเป็นภาวะที่ร่างกายได้รับอาหารเกินความต้องการและเก็บสะสมไว้ภายในร่างกาย(เสาวนีย์ จักรพิทักษ์, 2541) ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ดำรงไว้ซึ่งการมี สุขภาพอนามัยที่ดีของเด็กวัยเรียนจึงจำเป็นต้องได้รับอาหารที่ถูกต้องเหมาะสม ตามสัดส่วนอาหารที่เด็กวัยเรียนควรได้รับประทานอาหารครบทุกหมู่เพียงพอทุกวัน เพื่อเสริมสร้างร่างกายให้เจริญเติบโตและเพื่อใช้ในกิจกรรมอื่นๆ โดยทั่วไปแล้วเด็กวัยนี้สามารถรับประทานอาหารต่างๆ ได้เหมือนกับผู้ใหญ่ จึงเป็นระยะเวลาที่เหมาะสมที่จะฝึกนิสัยการรับประทานอาหารของเด็ก ให้รู้จักเลือกอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายรวมทั้งรู้จักรักษาความสะอาดของร่างกาย และเครื่องใช้ต่างๆ ของตนด้วย นอกจากนี้การจัดการจัดอาหารกลางวันที่โรงเรียนจะช่วยปลูกฝังนิสัยการบริโภคที่ดี สุขนิสัยที่ดีและเป็นการฝึก

มารยาทการรับประทานอาหาร ซึ่งจะช่วยให้เด็กได้รับประโยชน์จากอาหารอย่างเต็มที่ (อบเชย วงศ์ทอง, 2542)

เด็กวัยเรียนเป็นวัยที่สามารถเลือกรับประทานอาหารด้วยตัวเองและรับประทานอาหารเหมือนผู้ใหญ่ได้แล้ว แต่เด็กวัยนี้ไม่สามารถดูแลตัวเองได้ โดยเฉพาะอาหารมีเอทิกจึงจำเป็นต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่หรือผู้ปกครองเป็นคนเลือกซื้อ และประกอบอาหารให้รับประทาน การจัดอาหารสำหรับเด็กวัยนี้จึงนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่เด็กซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า ควรได้รับการส่งเสริมสุขภาพอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่จะได้รับ เพราะเด็กจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต แต่ปัญหาทุพโภชนาการยังคงมีอยู่ทั่วไปในเด็กวัยเรียน ซึ่งภาวะทุพโภชนาการที่พบได้แก่ โรคขาดโปรตีนและพลังงาน โรคโลหิตจางจากการขาดธาตุเหล็ก โรคขาดสารไอโอดีน โรคขาดวิตามินเอ โรคขาดวิตามินบี 1 โรคขาดวิตามินบี 2 เป็นต้น ซึ่งการขาดสารอาหารดังกล่าวเป็นภาวะที่ร่างกายเกิดการขาดสารอาหารทั้งชนิด และปริมาณเรื้อรังเป็นเวลานานจนเกิดอาการเจ็บป่วยขึ้นจากรายงานขององค์การ สหประชาชาติ พบว่า เด็กที่อยู่ในประเทศกำลังพัฒนามีปัญหาน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์มากกว่าร้อยละ 40 ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีผลต่อการเจริญเติบโตทางร่างกายและสติปัญญาการเรียนรู้ของเด็กวัยเรียน(เสาวนีย์ จักรพิทักษ์, 2541)

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ทำให้บทบาทของพ่อแม่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการอพยพย้ายถิ่นเพื่อไปขายแรงงาน ส่งผลให้แบบแผนการดำเนินชีวิตและการเลี้ยงดูบุตรเปลี่ยนไปจากเดิม อันมีผลต่อภาวะโภชนาการของเด็กโดยทั่วไป (สิริวัฒน์ อายุวัฒน์, 2539) จะเห็นได้จากการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยทุกวัย พ.ศ.2539 – 2540 โดยสำนักงานวิจัยสาธารณสุขไทย พบว่ากลุ่มตัวอย่างจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (<http://www.tmi.or.th>) มีปัญหาภาวะทุพโภชนาการเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพของเด็กวัยเรียน เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเขavnปัญญา ซึ่งเกี่ยวข้องกับในการเรียนรู้ของเด็กผลการสำรวจ พบเด็กในชนบทร้อยละ 25 และในเขตเมืองร้อยละ 14.3 แต่ลักษณะความรุนแรงของปัญหาจะแตกต่างกันออกไป (ทิพย์รัตน์ มณีเลิศ, 2542) สาเหตุของภาวะทุพโภชนาการส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาความยากจนทำให้ได้รับสารอาหารไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่าเป็นภาคที่ยากจนที่สุดของประเทศ (<http://geocities.com/midnightuniv>) จากรายได้เฉลี่ยครัวเรือนมีอัตราส่วนอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ ซึ่งรายได้ของครอบครัวมีผลต่อการซื้อหาอาหารมาบริโภคของคนในครอบครัว กล่าวคือเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะมีภาวะโภชนาการดีกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับกลางและต่ำ (กัลยา ศรีมหันต์, 2541)

ปัญหาความยากจนและความเคียดแค้นของประชาชนในชนบท มีสาเหตุมาจากความแห้งแล้งเป็นส่วนใหญ่เพราะอาชีพหลักคือการทำนา ทำไร่ โดยอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติ เมื่อประสบปัญหาแล้งจัดจำเป็นต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด จึงมีการอพยพย้ายถิ่นเพื่อหางานทำในเขตเมืองและมีแนวโน้มว่าการอพยพเข้าเมืองจะมีเพิ่มขึ้น โดยลำดับเพราะไม่มีเส้นทางที่จะทำมาหากินในชนบทได้ จึงจำเป็นต้องทิ้งครอบครัวโดยเฉพาะเด็กและคนชราให้อยู่ตามลำพัง เด็กจึงขาดผู้ดูแลเอาใจใส่ในการเลี้ยงดู ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเด็ก (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2543)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพสภาวะโภชนาการของนักเรียนที่พ่อแม่และพ่อหรือแม่อพยพไปขายแรงงานต่างถิ่น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาภาวะโภชนาการของนักเรียนที่พ่อแม่และพ่อหรือแม่อพยพไปขายแรงงานต่างถิ่นของโรงเรียนแก้วหนองบัวจตุรราษฎร์ประสิทธิ์ อำเภอลาด จังหวัดขอนแก่น

ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ของโรงเรียนแก้วหนองบัวจตุรราษฎร์ประสิทธิ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 ที่มีอายุระหว่าง 6 - 12 ปีจำนวน 100 คน เป็นนักเรียนที่พ่อแม่และพ่อหรือแม่อพยพไปขายแรงงานต่างถิ่น ที่ไม่มีปัญหาทางการพูดและการอ่าน จำนวน 59 คน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภาวะโภชนาการ หมายถึง สภาพหรือสภาวะของร่างกายที่ประเมินโดยใช้เกณฑ์ส่วนสูงต่อน้ำหนัก ส่วนสูงต่ออายุ น้ำหนักต่ออายุ เปรียบเทียบกับมาตรฐานน้ำหนักส่วนสูงและเครื่องชี้วัดภาวะโภชนาการของประชาชนไทยอายุ 1 วัน - 19 ปี ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ปี 2530

เด็กนักเรียนที่พ่อแม่และพ่อหรือแม่ไปขายแรงงานต่างถิ่น หมายถึง เด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาทั้งชายและหญิง โรงเรียนแก้วหนองบัวจตุรราษฎร์ประสิทธิ์ อำเภอลาด จังหวัดขอนแก่นที่พ่อแม่และพ่อหรือแม่ไปขายแรงงานต่างถิ่น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

ได้ข้อมูลเบื้องต้นที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการแนะนำการบริโภคของเด็กวัยเรียนที่มีสถานภาพเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เพื่อพัฒนาสุขภาพของเด็กต่อไป